

Του Απόστολου Α. Πιερρή

ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ:

Η Αρνηση του Πολιτικοοικονομικού Κατεστημένου να κάνει ριζικές Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις για την Απελευθέρωση της κοινωνίας και των Αγορών

Η ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΥΠΟΝΟΜΕΥΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Εγγραφο στο προηγούμενο άρθρο μου ότι η κρίση στην Αργεντινή είναι κρίση του ηγετικού Κατεστημένου της, που αρνείται να απελευθερώσει αποτελεσματικά το σύστημα της κοινωνίας στην χώρα από τον ασφυκτικό έλεγχο που του ασκεί. Το ηγετικό κατεστημένο είχε βρει μια κατάλληλη έκφρασή του στον λαϊκιστικό εθνικισμό του Περονισμού. Ο αναδιανεμητικός "Ζουστσιαλισμός" (Δικαιοσυνοκρατία) του Περονισμού, καθώς δεν συνοδεύεται από ουσιαστικές μεταρρυθμιστικές τομές με σκοπό την διαρθρωτική αναδόμηση του συστήματος, δεν έθιξε την εξουσία ούτε τα συμφέροντα του ηγετικού κατεστημένου. Όταν τα αδιέξοδα του Περονισμού οδήγησαν στην επιβολή στρατιωτικής δικτατορίας, ένας βασικός παράγων του ηγετικού κατεστημένου, οι "10.000" terratenientes της Αγροτικής Εταιρείας (μεγαλοαγροκτήμονες και εισοδηματίες αστικής και αγροτικής ακίνητης περιουσίας), υποστήριξαν το πραξικόπημα για να ανοίξει τον δρόμο σε μια σταθερή οικονομική και ηθική ανόρθωση της χώρας. Τίποτε δυναμικά διαρθρωτικό δεν αφέθηκε να αλλάξει στις δομές του συστήματος και τότε. Η χώρα κατακλύθηκε σε οικονομικό χάος, σε πολιτική καταπίεση και στην ταπεινωτική ήττα του πολέμου των Falklands (των Malvinas). Μετά την πτώση της Χούντας, το χάος συνεχίζεται με μια ενδιαφέρουσα διαδοχή λανθασμένων οικονομικών σχεδίων (Σχέδιο Austral του 1985, Σχέδιο Primavera 1988), δικών κατά των στρατιωτικών και αποπαιρών πραξικοπημάτων.

Η οικονομία της χώρας παραδόθηκε στην λαίλαπα του υπερπληθωρισμού (4923% το 1989). Δεδομένης της τροπής των Καιρών μετά το 1989 (τόπος του Ψυχρού Πολέμου), το ηγετικό κατεστημένο ανέθετε την πολιτική εξουσία σε ανθρώπους που φέρονται να εμπνέονται από τις νέες αρχές. Υπό τον Πρόεδρο Menem, ο Υπουργός Οικονομικών Cavallo (1991-96) εφαρμόζει πρόγραμμα σταθεροποίησης του νομίσματος, δημοσιονομικής περικοπής, λήψης και ιδιωτικοποιήσεων. Ο Υπουργός Εξωτερικών di Tella εδάρωσε ότι η χώρα εκπράττει και φέρεται "ορσικές σχέσεις" με τις ΗΠΑ. Οι δυο σπύλοι του ηγετικού κατεστημένου της χώρας φαίνονται να εγκαταλείπο-

νται: ο πατερναλιστικός λαϊκισμός στην οικονομία και ο αντιαμερικανικός εθνικισμός στην στρατηγική.

Αλλά τα φαινόμενα, δυστυχώς για την Αργεντινή, ήταν παραπλανητικά. Το ηγετικό κατεστημένο δεν άφησε τις νέες ιδέες και νέους ανθρώπους να προχωρήσουν τις ριζικές διαρθρωτικές αλλαγές σε βάθος, στο εσωτερικό περιεχόμενο της οικονομικής δραστηριότητας. Οι μεταβολές περιορίστηκαν σε τόσο μόνο έκταση, όση ήταν απαραίτητη για την βελτίωση μακροοικονομικών δεικτών, χωρίς μέτρα τέτοια που θα απελευθέρωναν τις αγορές στο επίπεδο της συγκεκριμένης και πραγματικής οικονομικής λειτουργίας. Κατά βάση, ουσιαστικές διαρθρωτικές αλλαγές δεν έγιναν στο απαιτούμενο βάθος. Έτσι επηρεάστηκε το πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας (κυρίως μόνο στο νομισματικό επίπεδο), χωρίς ανάλογη μεταμόρφωση στο πραγματικό περιεχόμενό της.

Ο λόγος είναι ότι τέτοια βαθιά απελευθέρωση στο εσωτερικό περιεχόμενο του συστήματος θα εσήμαινε το τέλος του ηγετικού κατεστημένου της αποτυχίας. Το ηγετικό πολιτικοοικονομικό κατεστημένο παρέμεινε αμετανόητα προσκολλημένο στις δομές του παρελθόντος, διατήρησε την αναχρονιστική προσήλωση του στα κλειστά συστήματα κατευθυντικού, αυτοκρατορίας, διαλεκτικής, αδιαφάνειας και διαφθοράς. Το υγιές ημίμα της κοινωνίας της Αργεντινής και του κατεστημένου της δεν μπόρεσε να αναστρέψει το ηγετικό αντιδραστικό κατεστημένο. Αποτέλεσμα, τα δεινά της χώρας (ιστί με ονομαστικά επιτεύγματα μακροοικονομικών δεικτών και μόνο, δεν αλλάζει η πραγματικότητα της οικονομικής λειτουργίας. Και εδώ υπάρχει ένα ακαριαίο μίνιμα.

Στο σημερινό άρθρο θα αναλύσω μια θεμελιώδη ανισότητα των οικονομικών εξελίξεων στην Αργεντινή: τη νομισματική. Η σύνδεση του Αργεντινικού peso προς το Αμερικανικό δολάριο (κεντρικός παράγων του εξισορροπημένου προγράμματος υπό την Προεδρία Menem) θεωρήθηκε από ορισμένες πλειάδες και εκ των υστέρων ως μια βασική αιτία της κρίσης που οδήγησε στις αρχές του έτους στην εγκατάλειψη της ισοτιμίας και στην υποτίμηση του Αργεντινικού νομίσματος. Εξήγησα ποια είναι στην πραγματικότητα η κυρίαρχη αιτία της κρίσης. Θέλω όμως να δείξω τη λειτουργία της νομισματικής σταθεροποίησης και πώς προκλήθηκε ο αποσυντονισμός του χρηματοπιστωτικού συστήματος (παρά τη νομισματική σταθεροποίηση) εξαιτίας της απουσίας βαθιών διαρθρωτικών αλλαγών στις δομές της πραγματικής οικονομίας. Πρόκειται κατά βάση για μια θεώρηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ χρηματοπιστωτικής και πραγματικής οικονομίας, μεταξύ μακροοικονομικών δεικτών και λειτουργιών στο μακροοικονομικό επίπεδο.

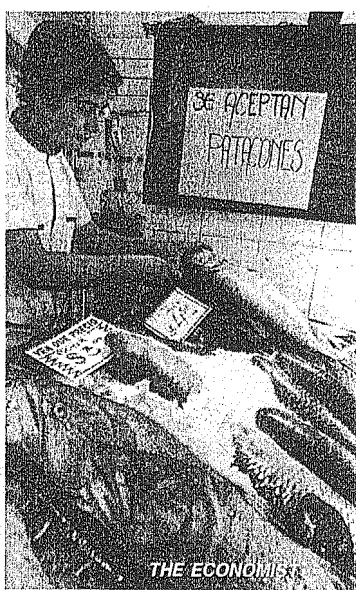
Δεκαετίες Κρίναισιν δογματικού μετά το 1930 έχουν δημιου-

ργήσει μια διανοητική αγκύρωση που αποτρέπει τον εσποισμό της σκέψης στα απλά και ουσιαστικά. Σε όλη τη διάρκεια της χρηματικής οικονομίας ανά τους αιώνες, το χρήμα σαν μέσο ανταλλαγής είχε μια σταθερή αξία - όχι απόλυτα, πάντως κατά καλή προσέγγιση. Η μονάδα μέτρησης της αξίας είχε την μέγιστη υπάρχουσα σταθερότητα, όπως η μονάδα μέτρησης του χρόνου ήταν η σταθερότερη περιόδου κίνησης (η ημερήσια φαινόμενη κίνηση του ουρανού περί την γη ή η κίνηση του εκκρεμούς). Η αξία του χρήματος σαν μέσο ανταλλαγής είναι η αγοραστική του δύναμη. Η σταθερότητα της αξίας του χρήματος σε ένα φυσικό σύστημα βασίζεται στο ότι γενικά παράγεται τότε τόσο χρήμα όσο χρειάζεται για την οικονομική λειτουργία της κοινωνίας υπό την δεδομένη της κατάσταση. (Σ' αυτό συνίσταται η Ποσοτική Θεωρία του Χρήματος).

Ένα φυσικό σύστημα υπό την παρούσα εκδοχή είναι εκείνο στο οποίο η παραγωγή του χρήματος είναι ελεύθερη. Υπό τον αργυρού κανόνα π.χ. της αρχαίας Αθηναϊκής οικονομίας, η παραγωγή αργύρου ως μέταλλου και ως νομίσματος αφιερώνεται στις δυνάμεις της αγοράς, ενώ ταυτόχρονα δεν υπάρχει Κεντρική Τράπεζα για τον καταθετικό καθορισμό του βασικού επιπέδου των επιτοκίων στην αγορά πίστωσης. Κάθε υποτίμηση της αξίας του νομίσματος στην ιστορία εθεωρείτο απάτη ή έργο έλαστικής ανάγκης. Οι Αττικές γλάστρες διατήρησαν αμείωτη την αξία τους ακόμη και στα τελευταία έτη του Πελοποννησιακού Πολέμου και την συντριπτική ήττα της Αθήνας.

Ο πληθωρισμός είναι ουσιαστικό νομισματικό φαινόμενο γιατί το γενικό επίπεδο τιμών σε μια οικονομία είναι ή άλλη όψη του νομίσματος κυριολεκτικά σκεδόν, δηλαδή της αξίας του χρήματος. Απόδειξη ότι ακόμη και υπερπληθωρισμός μπορεί να πτασθεί μέσα σε λίγα χρόνια με την σταθεροποίηση της αξίας του νομίσματος. Αυτό έγινε στην Αργεντινή με την εισαγωγή του εξισορροπημένου προγράμματος: από 4923% το 1989, ο πληθωρισμός έπεσε στο 20% το 1992 και στο 1,6% το 1995. Βασικά η σταθεροποίηση της αξίας του νομίσματος έγινε με την αποκατάσταση συνθηκών ενός φυσικού χρηματικού συστήματος. Υποτίθεται η μέθοδος του Currency Board με ισοτιμία peso προς δολάριο 1:1. Για κάθε κυκλοφορούν peso έπρεπε να υπάρχει στα αποθεματικά \$1, ενώ τα επιτόκια καθορίζονταν από την ελεύθερη αγορά.

Ο μηχανισμός του Currency Board λειτουργεί με θεματικά αποτελέσματα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Οι χρηματοπιστω-

Στο Ιχθυοπώλειο δεχονται τις υποσχετικές του κράτους (patacones) αντί χρήματος

τικοί νόμοι έχουν την ισχύ φυσικών νόμων. Το πρόβλημα στην Αργεντινή, όπως και στις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες όπου εμφανίζονται (μειδωμένη) "χρηματοπιστωτικές κρίσεις", δεν βρίσκεται στην αναποτελεσματικότητα ή περιορισμένη αποτελεσματικότητα των χρηματοπιστωτικών νόμων. Το πρόβλημα συνίσταται στην αρνητική επίδραση που φαινόμενα και καταστάσεις της πραγματικής οικονομίας μπορούν να έχουν (ιδίως στην στοίχη μας) πάνω στις χρηματοπιστωτικές παραμέτρους.

Ο παραβιασμός του πολιτικοοικονομικού ηγετικού κατεστημένου στην νομισματική πολιτική και την χρηματική διάσταση της οικονομίας εκδηλώνθηκε με την εισαγωγή του Currency Board. Αλλά ο παραβιασμός καταβλήθηκε στο σύστημα και ο έλεγχος της πραγματικής οικονομίας διατηρήθηκε εν πολλοίς αλώβητος. Τα συστήματα της ανθρώπινης δραστηριότητας παρέμειναν ανελεύθερα και ανελκυστά.

Οι παγιωμένες δομές συντηρήθηκαν χωρίς αναδιάρθρωση και χωρίς, κυρίως, την απελευθέρωση που μόνιμη αυτή μπορεί να προσδώσει στο σύστημα την απαραίτητη ευελιξία προσαρμογής στις εκάστοτε συνθήκες του διεθνούς ανταγωνισμού μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Τα ανελεύθερα συστήματα με μεγάλο κανονιστικό βάρος και αποσυνδεδεμένες δομές αποτελούν καταβόθρες αντιπαραγωγικής ενέργειας.

Ο μείζων περιορισμός της ελευθερίας κινήσεως ενός συστήματος το κάνει δυσανάλογα αναποτελεσματικό. Χρειάζεται πολλή είσοδο για λίγο έργο. Χρειάζεται επομένως πολλά χρηματοπιστωτικά μέσα για μικρό σχετικά αποτέλεσμα.

Ο εξισορροπημένος περιορισμός των χρηματοπιστωτικών μέσων επομένως σε μια δομική (και όχι απλή)

κυκλική νοοσφαία οικονομία πρέπει αναγκάσει να συνοδεύεται από τέτοια ριζική αναδόμηση των παραγόντων και παραμέτρων της πραγματικής οικονομικής λειτουργίας που να αυξάνει δραστηρικά την αποτελεσματικότητα της. Εξάλλως το σύστημα θα γονατίσει και θα μπει με μαθηματική ακρίβεια σε βαθιά δομική (και όχι κυκλική) ύφεση. Αυτό ακριβώς που συνέβη στην Αργεντινή.

Στην αρχή της περιόδου εφαρμογής του Σχεδίου Εξισορρόπησης οι συνέπειες αυτές όχι μόνον δεν εμφανίστηκαν, αλλά αντίθετως η Αργεντινή Οικονομία κατέγραψε θεαματικούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Αυτό οφείλετο σε τρία βασικά αίτια: 1) Εκτεταμένο πρόγραμμα ριζικών αποκρατικοποιήσεων δημοσίων επιχειρήσεων σε όλο το φάσμα μιας ισχυρής κρατικοποιημένης οικονομίας προσέ-

φεραν κεφάλαια που έκρυβαν τα κενά της διαρθρωτικής δυσλειτουργίας και αναποτελεσματικότητας του συστήματος. 2) Υπό τον Cavallo εφαρμόστηκε σχετική δημοσιονομική πειθαρχία υπό αυστηρό πρόγραμμα λιτότητας. 3) Εισαγή κεφαλαίων από το εξωτερικό προοδεδόσας την αναποτελεσματική μηχανή με περίσσεια καυσίμου. Την εισαγή αυτή προκάλεσε η ασφαλεία της παγωμένης ισοτιμίας του peso προς το δολάριο καθώς και τα υψηλά επιτόκια που ο περιορισμός της ρευστότητας επέφερε σε ένα σύστημα φυσικής αυτορρύθμισης της αξίας του "ενοικίου" (της χρήσης) του χρήματος.

Όταν οι ιδιωτικοποιήσεις έπαυσαν να αποτελούν τη μηχανή προφοδίας της κρατικής μηχανής με σφονδύλια (λογιστική) καυσίμου, με όταν η δημοσιονομική πειθαρχία εκμηδενίστηκε (ιδίως μετά τον Cavallo) τότε οξύνθηκε το πρόβλημα της ρευστότητας που η νομισματική περικοπή εν αναπόφευκτα προς την διαρθρωτική αναποτελεσματικότητα των δομών και λειτουργιών της πραγματικής οικονομίας, ανεδείκνυε. Η λύση βρέθηκε στον εξωτερικό δανεισμό. Οι δείκτες είναι ελκυστικοί: το 1988 το συνολικό ακαθάριστο εξωτερικό χρέος της χώρας (δημόσιο και ιδιωτικό) ανήρχετο στο 8% του ΑΕΠ. Το 1995 είχε ανέλθει στο 30% περίπου. Η επένδυση αυξάνεται έκτοτε ραγδαία: το 1997 ήταν 45%, το 1998 είχε φθάσει το 54,04%, ενώ το 1999 εκφράζονταν στο 61,4%. (Οι αντίστοιχοι αριθμοί για τη Βραζιλία π.χ. είναι 24,63% το 1997, 24,58% το 1998 και 25,09% το 1999).

Ο υπερβολικός δανεισμός ακύρωσε τη νομισματική πειθαρχία. Αυτό είναι το εσπιακό σημείο της προβολής του πραγματικού προβλήματος (ανελεύθερες δομές της πραγματικής οικονομίας) στο χρηματοπιστωτικό επίπεδο. Η αντίθεση εμ-

φανίζονταν με κραυγαλέο τρόπο το 2001 κατά την περίοδο πριν την έκρηξη της κρίσης. Η διόγκωση του εξωτερικού χρέους συμβάδισε με αλματώδη αύξηση των επιτοκίων στη χώρα. Τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια (αποτυπώνοντας και τις διακυμάνσεις της οικονομικής πολιτικής) ήταν 6,56% (7 Μαρτίου), 10,19% (28 Μαρτίου), 14,33% (25 Απριλίου), 31,69% (22 Αυγούστου), 15,80% (19 Σεπτεμβρίου), 55,30% (14 Νοεμβρίου). Η Κεντρική και οι περιφερειακές κυβερνήσεις πλήρουναν στο τέλος όχι με χρήμα αλλά με υποσχετικές (υποκατάστατα χρήματος) "bonos", "patacones" κ.λπ. Η αναποτελεσματικότητα της πραγματικής οικονομίας λόγω ανελεύθερων δομών, συμπεραίνεται το υγιές νομισματικό σύστημα στην κατάρρευση.

Η αδυναμία συγκράτησης και περιορισμού των δαπανών του κρατικού τομέα (τόσο της ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, όσο και των περιφερειών που απολαμβάνουν αυξημένο βαθμό αυτονομίας) αποτέλεσε βεβαίως σημαντική αιτία της κρίσης. Αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι ο κρατικός τομέας στην Αργεντινή οικονομία είναι πλέον σχεπικά περιορισμένος. Π.χ. οι συνολικές δαπάνες της Κεντρικής Κυβέρνησης (μη περιλαμβανομένων δημοσίων επιχειρήσεων) σαν ποσοστό του ΑΕΠ έφταναν το 1996 στο 14%, μειώθηκαν από το 18,2% το 1980. Στην Βραζιλία το 1996 ανέρχονταν στο 33,8% έναντι 20,2% το 1980. Ενώ στην Ελλάδα ήταν 32,8% το 1996, από 29,3% το 1980. Οι ιδιωτικές επενδύσεις στην Αργεντινή το 1997 αποτελούσαν το 94,2% των ακαθάριστων εσωτερικών επενδύσεων σε σταθερά κεφάλαια. Παρόλο αυτό το δημοσίο χρέος της Αργεντινής ανήλθε το 2001 στα 132 δισκ. δολάρια.

Η εμμονή πάντως (π.χ. του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου) σαν στρατηγική εξυγίανσης κυρίως στο νοικοκυριό των οικονομικών του Κράτους (καχυλο έλλειμμα του προϋπολογισμού), με περιστολή των εξόδων και μεγύθυνση των εσόδων του Κράτους, καθώς και με πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, μπορεί να οδηγήσει (και συνήθως οδηγεί) σε πολύ παραπλανητικές πολιτικές και αποτελέσματα. Η άφραση πρέπει να δοθεί στην δραματική μείωση του κατευθυντικού, του προστατευτικού και του κανονιστικού μιας οικονομίας στο σύνολό της. Γιατί μπορεί μεν να ελαττώνεται η άμεση λειτουργία του Κράτους σαν υποκαείμενο οικονομικής δραστηριότητας, αλλά δομές αλληλεξάρτησης και διασύνδεσης να παρέχουν στην πολιτική εξουσία μέσους του κρατικού μηχανισμού αποφασιστικό ρόλο και στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Λύση αποτελεί μόνο το κόσμιο του ομφάλιου λώρου που θεμελιώνει τον παρεμβατισμό του Κράτους στα πλαίσια ενός πολιτικοοικονομικού κατεστημένου της διαπλοκής. Δηλαδή γενναίες διαρθρωτικές αλλαγές προς ριζική απελευθέρωση των συστημάτων της ατομικής δραστηριότητας.